

๑. การสร้างเสริมสุขภาพ

การสร้างเสริมสุขภาพ คือ กระบวนการในการเพิ่มความสามารถให้กับบุคคล/ประชาชน เพื่อให้สามารถควบคุมปัจจัยกำหนดสุขภาพและพัฒนาสุขภาพของตนเองได้ ทั้งสุขภาพทางกาย จิต สังคมและปัญญา ซึ่งไม่ใช่เป็นเพียงความรับผิดชอบของบุคคลากรและองค์กรสุขภาพเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องไปถึงภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมที่จะร่วมกันสร้างวิถีชีวิตและสังคมสิ่งแวดล้อมที่นำไปสู่สุขภาพที่ดี ในนิยามที่พัฒนาให้กว้างขึ้นยังรวมถึงการเชื่อมโยงถึงสิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรมทางสังคม และสิ่งแวดล้อมด้วย จึงเป็นสาระหมวดที่มีขอบเขตกว้างและส่งผลกระทบต่อสาระหมวดอื่นภายใต้ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ

๑.๑ สถานการณ์ ปัญหา และประเด็นท้าทายของการสร้างเสริมสุขภาพ

การมีสุขภาพดีของบุคคลเกิดจากการปรับพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตภายใต้ปัจจัยทางสังคมและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ซึ่งทั้งสองส่วนเป็นตัวกำหนดสุขภาพที่สำคัญต่อการมีสุขภาพดีอย่างยั่งยืนของบุคคล อย่างไรก็ตาม ประชากรบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงปัจจัยทางสุขภาพดังกล่าวได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ (economic) กายภาพ (physical) หรือสังคม (social) ซึ่งนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพ รวมทั้งสถานการณ์และปัจจัยทางสุขภาพที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพของประชากร และส่งผลกระทบต่อปัจจัยด้านสังคมที่กำหนดสุขภาพ (Social Determinant of Health) โดยมีสถานการณ์สำคัญและประเด็นท้าทายต่อการสร้างเสริมสุขภาพ ดังนี้

๑.๑.๑ การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคม จากการวิเคราะห์ของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) คาดการณ์ว่าอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยจะมีอัตราลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลให้อัตราส่วนคนยากจนจะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบางต่อการสูญเสียสุขภาพ อาชีพ ผู้ที่มีรายได้น้อยมักได้รับผลกระทบจากพฤติกรรมการสูบบุหรี่มากกว่า เด็กในครอบครัวประสบปัญหาทุพโภชนาการมากกว่า และมีความสามารถในการเข้าถึงบริการสุขภาพด้อยกว่ากลุ่มที่มีเศรษฐฐานะสูง

นอกจากนี้ โครงสร้างประชากรของสังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงไปจากแนวโน้มการเข้าสู่ “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” ส่งผลให้แรงงานลดลง ในขณะที่งบประมาณของรัฐในการจัดการสวัสดิการสังคมและความต้องการทรัพยากรด้านสาธารณสุขจะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นเหตุสำคัญของปัญหาทางสังคม เช่น การขาดความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือน ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (digital divide) ปัญหาการเลือกปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ เป็นต้น

๑.๑.๒ การพัฒนาเมืองและสิ่งแวดล้อม สัดส่วนความเป็นเมืองและจำนวนประชากรในเขตเมืองของประเทศไทยยังอยู่ในระดับไม่สูง เมื่อเปรียบเทียบกับภาพรวมในระดับโลก แต่การพัฒนาความเป็นเมืองเชิงพื้นที่

ของประเทศไทย กลับมีการกระจุกตัวสูง ซึ่งส่งผลให้หลายเมืองหลักของไทยเผชิญความท้าทายด้านการจัดการสภาพแวดล้อม และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การจัดการมลพิษ ระบบคมนาคม สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ เป็นต้น รวมทั้งการบริการทางสาธารณสุขที่มีการกระจายของแพทย์ไม่ครอบคลุม โดยทรัพยากรทางการแพทย์มีการกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ภาคกลาง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร อีกทั้งผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ (climate change) และภัยพิบัติทางธรรมชาติที่จะสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน และส่งผลเสียโดยตรงต่อสุขภาพของประชากรในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

๑.๑.๓ การปรับเปลี่ยนสู่ยุคดิจิทัล (digital transformation) นวัตกรรมเทคโนโลยีใหม่ ๆ ส่งผลกระทบรุนแรงจนถึงขั้นเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผัน (disruptive) ของผลิตภัณฑ์หรือบริการเดิม นำมาซึ่งพฤติกรรมทางสุขภาพของคนเปลี่ยนแปลงไป ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อการสร้างเสริมสุขภาพ ทำให้สามารถสืบค้นและเข้าถึงข้อมูลสุขภาพต่าง ๆ ได้โดยสะดวก แต่ในทางตรงกันข้าม อาจทำให้ผู้ใช้เข้าถึงและหลงเชื่อในข้อมูลสุขภาพที่ผิด (fake) รวมถึงโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพที่หลอกลวงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพได้ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่มักขาดทักษะด้านดิจิทัล นอกจากนี้ ภาครัฐได้นำช่องทางดิจิทัลมาเป็นสื่อในการส่งมอบบริการและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในประเด็นต่าง ๆ รวมถึงด้านสุขภาพ ซึ่งอาจทำให้คนบางกลุ่มที่เข้าไม่ถึงเทคโนโลยีหรือไม่มีทักษะ เช่น ผู้มีรายได้น้อย เข้าไม่ถึงบริการภาครัฐไปด้วย

๑.๑.๔ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ส่งผลโดยตรงต่อสุขภาพและการสร้างเสริมสุขภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มเปราะบางและผู้สูงอายุที่มีความเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อและมีอัตราการเสียชีวิตสูงกว่าช่วงวัยอื่น อีกทั้งยังเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิตที่เกิดจากพฤติกรรมดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งอาจส่งผลกระทบในระยะยาว ผู้หญิงและเด็กมีความเสี่ยงจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัวสูงขึ้น ตลอดจนกลุ่มคนชายขอบที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิ ข้อมูลสุขภาพ และบริการรักษาพยาบาลของรัฐ อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การแพร่ระบาดดังกล่าวยังเป็นข้อพิสูจน์ถึงประสิทธิภาพและความเข้มแข็งของชุมชนต่อการรับมือการแพร่ระบาดในระดับพื้นที่อีกด้วย

๑.๒ เป้าหมายของการสร้างเสริมสุขภาพ ในระยะ ๕ ปีที่มุ่งไปสู่ “ความเป็นธรรม ตอบสนอง ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง”

เพื่อให้การสร้างเสริมสุขภาพในระยะ ๕ ปี มีทิศทางที่ชัดเจน จึงได้กำหนดเป้าหมายของการสร้างเสริมสุขภาพที่มุ่งไปสู่ “ความเป็นธรรม ตอบสนอง ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง การอภิบาลที่ดี การเน้นคนเป็นศูนย์กลาง และสามารถฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว” ได้แก่

๑.๒.๑ ทุกนโยบายห่วงใยสุขภาพ การสร้างนโยบายของประเทศคำนึงถึงการสร้างเสริมสุขภาพแนวใหม่ในรูปแบบของทุกนโยบายห่วงใยสุขภาพ (Health in All Policies-HiAP) และนโยบายสุขภาพหนึ่งเดียว

(one health policy) ที่เน้นการพัฒนา นโยบายการดำเนินงานเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง ทั้งระบบ เศรษฐกิจ และสังคม โดยคำนึงถึงความต้องการและเงื่อนไขข้อจำกัดของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ (economic) กายภาพ (physical) และสังคม (social) เป็นสำคัญ และสร้างการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อย่างเป็นระบบ เพื่อให้คนทุกกลุ่มได้รับประโยชน์จากนโยบายสุขภาพอย่างทั่วถึง ครอบคลุม และโปร่งใส

๑.๑.๒ ชุมชนสร้างเสริมสุขภาพ ชุมชนเขตเมืองและชนบทมีความเข้มแข็ง สามารถจัดการ (ฟัง) ตนเองได้ พร้อมมีกลไกความร่วมมือระหว่างชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรสาธารณสุขประโยชน์ และหน่วยงานของรัฐ ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ชุมชนได้รับการพัฒนาศักยภาพและมีทรัพยากรที่เพียงพอ สามารถรับมือกับสถานการณ์ ทั่วไป สถานการณ์วิกฤต ปัญหาสุขภาพอุบัติใหม่ และปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพที่เกิดขึ้น และมีกลไกเพื่อเสริมสร้าง ให้ชุมชนมีความตระหนักรู้ต่อการเปลี่ยนแปลง และสร้างการมีส่วนร่วมผ่านการสร้างความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ ชุมชนร่วมกัน ทั้งนี้ ยังหมายรวมถึงมีชุมชนในลักษณะอื่นๆ นอกเหนือจากชุมชนตามสาขาศาสตร์ของการอยู่อาศัย อาทิ ชุมชนตามสถานที่ทำงาน ที่ผู้คนจำนวนมากใช้ชีวิตและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน หรือ ชุมชนออนไลน์ที่เป็นพื้นที่ เสมือนสำหรับคนที่มีความสนใจตรงกันใช้ในการหาข้อมูล สอบถาม และแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นระหว่างกัน

๑.๒.๓ ระบบบริการสุขภาพที่ตอบสนองต่อคนทุกกลุ่ม ระบบบริการสุขภาพที่เน้น “การสร้างนำซ่อม” ที่มีศักยภาพ ตอบสนองต่อความต้องการของประชากรในแต่ละพื้นที่ และมีกลไกการทำงานที่สอดประสานระหว่าง ชุมชน หน่วยบริการในระดับท้องถิ่น สถานพยาบาล กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนระบบบริการ ให้ครอบคลุมทั้งด้านสังคมและสุขภาพด้วยการทำงานเชิงรุกเพื่อจัดการกับปัญหาทางสุขภาพที่เกิดขึ้น รวมทั้ง สามารถรองรับและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมากขึ้น โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อยกระดับ การทำงานและการให้บริการที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้

๑.๒.๔ คนตื่นรู้ด้านสุขภาพ คนทุกคนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพที่เหมาะสม โดยต้องการรับรู้และความเข้าใจ ต่อการสร้างเสริมสุขภาพตลอดช่วงชีวิตที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงวัย ผ่านระบบการศึกษาภาคบังคับ การสอดแทรก ความรอบรู้ทางในหลักสูตรการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ในหน่วยงานของรัฐ/องค์กรเอกชน ในประชากร กลุ่มเฉพาะหรือกลุ่มเสี่ยงต่าง ๆ ตลอดจนจะมีการสร้างความรอบรู้ทางสุขภาพในประเด็นเฉพาะทางสำหรับบุคคลทั่วไป ที่สนใจ โดยคำนึงถึงบริบทและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละชุมชนหรือพื้นที่

๑.๓ มาตรการเพื่อการเปลี่ยนแปลงในการสร้างเสริมสุขภาพ ในระยะ ๕ ปี

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทั้ง ๔ ของการสร้างเสริมสุขภาพ จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดมาตรการที่จะสร้าง การเปลี่ยนแปลงในการสร้างเสริมสุขภาพอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

๑.๓.๑ การพัฒนาทุกนโยบายห่วงใยสุขภาพ (Advocating health in all policies) ภาครัฐต้องมี บทบาทสำคัญในการจัดการกับปัจจัยที่ส่งผลต่อตัวกำหนดสุขภาพและปัจจัยด้านสังคมที่กำหนดสุขภาพผ่านนโยบาย

สาธารณะและนโยบายของรัฐในระดับต่าง ๆ ทั้งด้านที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพทางตรง และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพทางอ้อม ที่ครอบคลุมมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งต้องมีความโปร่งใส เป็นธรรม และคำนึงถึงสุขภาพของบุคคลเป็นพื้นฐาน โดยมีแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

๑) ยกกระดับความมุ่งมั่นของรัฐในการดำเนินนโยบายสุขภาพในรูปแบบของทุกนโยบายห่วงใยสุขภาพ (HiAP) และนโยบายสุขภาพหนึ่งเดียว (one health policy) โดยเป็นนโยบายสาธารณะที่ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อสังคมบนพื้นฐานของหลักวิชาการและข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

๒) ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพให้มีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มแข็งและเคร่งครัด

๓) นำนโยบายทางการเงินมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อกระตุ้นให้เกิดการลงทุนด้านสุขภาพและระบบสาธารณสุข

๔) ขยายขอบเขตของหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าให้เพิ่มประสิทธิผลของการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค เพื่อให้เกิดการคุ้มครองทางด้านสุขภาพและปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพของผู้อย่างทั่วถึง และตอบสนองต่อความต้องการและต้นเหตุของปัญหาสุขภาพ

๕) ส่งเสริมให้เกิดความเป็นธรรมในการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการพื้นฐานแก่คนทุกหมู่เหล่า โดยเฉพาะประชากรกลุ่มเปราะบาง รวมถึงการสร้างความโปร่งใสในการดำเนินการของรัฐที่สังคมสามารถตรวจสอบได้ และสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน

๖) พัฒนานโยบายเชิงบวกเพื่อกระตุ้นแรงจูงใจในการเพิ่มพฤติกรรมและทักษะการสร้างเสริมสุขภาพส่วนบุคคล ครอบครัว และชุมชน/องค์กร ด้วยมาตรการแทรกแซงราคาของสินค้าให้ผู้บริโภคเข้าถึงสินค้าสุขภาพ และลดการบริโภคหรือเข้าถึงสินค้าที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ

๗) ส่งเสริมความเข้มแข็งด้านธรรมาภิบาลในระดับสากล โดยการมองประเด็นปัญหาทางสุขภาพเป็นประเด็นเดียวกันทั่วโลก เพื่อให้เกิดความร่วมมือข้ามพรมแดนในการแก้ไขปัญหาได้อย่างครอบคลุมและเป็นระบบบนมาตรฐานเดียวกัน

๑.๓.๒ การสร้างชุมชนเข้มแข็ง (Strengthening healthy community) เนื่องจากการมีสุขภาพดีสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่แต่ละบุคคลอาศัยอยู่และดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวัน สุขภาพจึงเปรียบเสมือนเครื่องชี้วัดถึงความสำเร็จรูปแบบหนึ่งของชุมชนในการสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืน ครอบคลุม ปลอดภัย และพร้อมรองรับความเปลี่ยนแปลง หน่วยงานของรัฐในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรสาธารณประโยชน์ และชุมชนเอง จึงต้องร่วมมือกันในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นการขยายตัวของชุมชนเป็นเมือง เช่น การเคลื่อนย้ายของประชากร ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ที่ล้วนส่งผลต่อสุขภาพและการเข้าถึงบริการสุขภาพของคนในพื้นที่ โดยมีแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

๑) ให้ความสำคัญในการผนวกนโยบายท้องถิ่นและมาตรการทางสังคมที่กำหนดโดยชุมชนท้องถิ่น (self-regulation) ที่ส่งเสริมและสนับสนุนต่อการสร้างเสริมสุขภาพ รวมทั้งสอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีตามบริบทของชุมชน ตลอดจนสร้างการขับเคลื่อนการสร้างเสริมสุขภาพในทุก ระดับ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๒) สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเป็นกลไก ในการส่งเสริมความเท่าเทียมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพของคนในชุมชน การไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลังในระดับ ชุมชน เนื่องจากมีความเข้าใจทุนทางสังคมและสภาพปัญหาตามบริบทของพื้นที่เป็นอย่างดี

๓) ปรับปรุงบริการทางสังคม บริการทางสุขภาพ และบริการอื่น เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึง อย่างทั่วถึง เป็นธรรม และมีคุณภาพ โดยมีประชาชนและชุมชนเป็นศูนย์กลาง (citizen and community centric) ทั้งนี้ การพัฒนาบริการทางสุขภาพควรพิจารณาถึงเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อบริบทของชุมชนเพื่อป้องกัน ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (digital divide) และการพัฒนาบริการทางสุขภาพควรพิจารณาถึงการให้บริการ ทั้งใน สถานการณ์ทั่วไปและสถานการณ์วิกฤติ ตลอดจนการพัฒนากระบวนการสุขภาพสีเขียว (green healthcare) ที่คำนึงถึง ความยั่งยืนของชุมชนไปพร้อมกัน

๔) ส่งเสริมแนวคิดการสร้างสุขภาพชุมชนเมืองเพื่อรับมือต่อสถานการณ์วิกฤติ โดยมุ่งสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองและรู้ทันการพัฒนาความเป็นเมือง ทั้งการพัฒนาเมืองสีเขียว (green city) เมืองอัจฉริยะ (smart city) และเมืองนำอยู่ตามทิศทางการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสังคม ควบคู่กับการเสริมสร้างศักยภาพ และขีดความสามารถในการปรับตัว ตั้งรับต่อสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อดำเนินชีวิตผ่านการวางระบบรองรับ และ กำหนดผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน และมีมาตรการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

๕) พัฒนาระบบข้อมูลชุมชน เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและมาตรการที่เหมาะสม ต่อชุมชนและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ชุมชน สามารถจัดเก็บ วิเคราะห์ และสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลและเป็นเจ้าของข้อมูลเอง

๖) พัฒนาชุมชนเสมือน (virtual community) และชุมชนออนไลน์ ให้มีความเข้มแข็ง โดย การพัฒนาให้มีกลไกการจัดการ การติดตาม และการเฝ้าระวัง ให้คนในชุมชนรับรู้ถึงข้อมูลด้านสุขภาพที่ถูกต้อง และช่วยในการตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมต่อการสร้างเสริมสุขภาพตามความต้องการของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึง การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศ ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ และสร้างประสิทธิภาพ การบังคับใช้กฎหมายไซเบอร์อย่างเหมาะสม รวมทั้งสร้างความพร้อมของข้อมูลเปิดด้านสุขภาพ และเตรียม ความพร้อมให้ภาครัฐสามารถตอบสนองในการเผยแพร่ข้อมูลด้านสุขภาพที่สอดคล้องกับสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็ว เข้าใจง่าย และอยู่ในรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับคนแต่ละกลุ่ม

๑.๓.๓ การสร้างเสริมสุขภาพรายบุคคล (Enhancing individual health capability) ความรอบรู้ ด้านสุขภาพช่วยให้บุคคลสามารถตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดหรือพฤติกรรมใดส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ซึ่งจะช่วยให้

แต่ละบุคคลสามารถพิจารณาถึงการสร้างเสริมสุขภาพที่เหมาะสมได้ นอกจากนี้ ความรอบรู้ด้านสุขภาพยังส่งผลต่อภาพรวมการขับเคลื่อนการสร้างเสริมสุขภาพของประเทศ เช่น การดำเนินนโยบายด้านสุขภาพของรัฐมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น นักลงทุนในภาคเอกชนสามารถวิเคราะห์ความเป็นไปได้หรือวิเคราะห์ผลกระทบจากการทำงานด้านสุขภาพขององค์กรที่เกิดขึ้น เป็นต้น ทั้งนี้ ควรส่งเสริมให้มีการเรียนรู้การสร้างเสริมสุขภาพรายบุคคลทั้งในระบบการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่เหมาะสมในทุกช่วงวัย ซึ่งจะช่วยเพิ่มปริมาณประชากรที่มีความรอบรู้และความเข้าใจต่อการสร้างเสริมสุขภาพ (active citizen) โดยมีแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

๑) ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความทันสมัยและเหมาะสมกับสถานการณ์

๒) ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา นโยบาย การดำเนินการ และการกำกับติดตามนโยบายการสร้างเสริมสุขภาพรายบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ

๓) ส่งเสริมให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการสร้างเสริมสุขภาพรายบุคคล โดยเฉพาะการสื่อสารข่าวสาร (information) ด้านสุขภาพในทุกมิติแก่คนทุกกลุ่ม เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้คนสามารถตัดสินใจสร้างพฤติกรรมที่ถูกต้อง เช่น การตัดสินใจเลือกสินค้าที่ส่งผลดีต่อสุขภาพผ่านการติดฉลากสินค้าหรืออาหารที่มีข้อมูลเพียงพอ เป็นต้น

๔) พัฒนาศักยภาพในการจัดการสุขภาพของบุคคล ซึ่งเน้นการ “สร้างนำซ่อม” ผ่านการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล โดยการสร้างองค์ความรู้และส่งต่อผ่านช่องทางที่เหมาะสมกับประชากรกลุ่มเป้าหมาย

๕) สานเสริมองค์ความรู้และทักษะจากความหลากหลายของคนในแต่ละกลุ่มหรือแต่ละพื้นที่ ผ่านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้ในการสร้างเสริมสุขภาพรายบุคคล

๖) สนับสนุนคุณค่าของการแพทย์พื้นบ้าน ซึ่งมีส่วนช่วยในการสร้างเสริมสุขภาพในระดับชุมชนและพื้นที่และลดการพึ่งพาระบบบริการสุขภาพ

๑.๓.๔ การพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่เน้นการสร้างเสริมสุขภาพที่ทันสมัย (Developing digital health and services) เทคโนโลยีดิจิทัลกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันและมีส่วนสำคัญต่อการขับเคลื่อนประเทศ สังคม และส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางสุขภาพของบุคคล การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยยกระดับการสร้างเสริมสุขภาพให้แก่บุคคล ทั้งการออกแบบนโยบายสุขภาพและการให้สิทธิด้านสุขภาพแก่บุคคลอย่างเหมาะสม แม่นยำ และทั่วถึง ตลอดจนสามารถใช้เป็นช่องทางสื่อสารในวงกว้างได้อย่างรวดเร็ว โดยแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

๑) พัฒนาระบบและการจัดการข้อมูลสุขภาพเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการออกแบบบริการสุขภาพที่ทันสมัยและเหมาะสมกับความต้องการของประชากร โดยสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชนและให้ประชาชนเป็นเจ้าของข้อมูลด้วยการตัดสินใจหรือให้ความยินยอมในการเปิดเผยข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งในกระบวนการจัดเก็บ

วิเคราะห์ และใช้ประโยชน์จากข้อมูล ทั้งนี้ ควรมีวิธีการจัดการข้อมูลที่มีมาตรฐานและสะดวกแก่การนำไปใช้ต่อยอด เพื่อพัฒนาเป็นนวัตกรรมทางสุขภาพ

๒) พัฒนาระบบบริการสุขภาพที่มีความเชื่อมโยงและส่งต่อระหว่างชุมชน หน่วยบริการสุขภาพ ท้องถิ่น และส่วนกลาง รวมถึงกระจายอำนาจให้หน่วยงานระดับท้องถิ่นและชุมชนมีความสามารถในการบริหารจัดการระบบบริการสุขภาพของตนเองได้

๓) กระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค่นวัตกรรมทางสุขภาพร่วมกับภาคเอกชนผ่านมาตรการหรือกลไกการเงินในรูปแบบที่เหมาะสม รวมทั้งการสนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการ SMEs และ startup ด้านสุขภาพ

๔) พัฒนาระบบบริการสุขภาพที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง โดยส่งเสริมให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบจนกระทั่งการทดลองใช้ เพื่อให้บริการตรงกับความต้องการของประชาชน

๑.๔ แนวทางการวัดผลสำเร็จของการสร้างเสริมสุขภาพ ในระยะ ๕ ปี

แนวทางการวัดผลสำเร็จของการสร้างเสริมสุขภาพ โดยควรวัดผลได้ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ดังนั้น การวัดผลสำเร็จของการสร้างเสริมสุขภาพในภาพรวม ระยะ ๕ ปี โดยใช้ห่วงโซ่ผลลัพธ์ (chain of outcome) มาเป็นแนวทางการวัดผลสำเร็จการดำเนินงาน ดังนี้

๑.๔.๑ การวัดการปรับพฤติกรรมด้านสุขภาพ โดยวัดการลดพฤติกรรมเสี่ยง การเพิ่มพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ และการปรับสภาพแวดล้อมหรือวัฒนธรรมที่สนับสนุนต่อการสร้างเสริมสุขภาพ ผ่านสถิติหรือดัชนีที่สะท้อนถึงการปรับพฤติกรรมด้านสุขภาพ รวมถึงการใช้ข้อมูลดิจิทัลขนาดใหญ่ (big data) ที่สังเคราะห์โดยปัญญาประดิษฐ์ (artificial intelligence) ด้วย

๑.๔.๒ การวัดตัวกำหนดสุขภาพ (health determinant) และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวกำหนดสุขภาพ โดยวัดในลักษณะของผลลัพธ์หลัก (key result) เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการวัดผล

๑.๔.๓ การวัดผลมาตรการหรือกิจกรรมที่เกิดผลลัพธ์และผลกระทบเชิงบวกต่อตัวกำหนดสุขภาพ เช่น การจัดทำนโยบายของหน่วยงานของรัฐให้คำนึงถึงการสร้างเสริมสุขภาพไปพร้อมกัน หรือการดำเนินมาตรการ หรือกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน สังคม และประเทศ ที่สามารถเชื่อมโยงต่อตัวกำหนดสุขภาพและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวกำหนดสุขภาพได้